

vinsko ter filološko metodo razlagal ohranjene, nepopolne odlomke ljudskega izročila, ni se pa spuščal v tvegane domneve. Madžarsko ljudsko izročilo, ohranjeno v pripovedništvu, primerja z bajeslovnim izročilom uraloaltajskih ljudstev, skuša pa ga razložiti tudi iz okoliščin, v katerih je madžarsko ljudstvo živelo. V razpravah svoje knjige obravnava vprašanja v zvezi z izročilom o središču sveta in o svetovnem drevesu. Pojmovanje altajskih in ugrijskih ljudstev o svetu naj bi se bilo razvilo pod vplivom verskih predstav prednjeazijskih ljudstev. Predstave o središču sveta, ki je daritveni kraj s stebrom svetá, goro svetá in drevesom svetá, so mu opore za rekonstrukcijo dveh prvotnih mitov: o planetarnih bogovih, določajočih usodo in o življenje dajajoči boginji-materi. Iz tega osnovnega votka razvija misli in dognanja svojih razprav, ki niso obogatile le madžarske etnologije, marveč so pomembne tudi za raziskovanje sorodnega gradiva drugod.

Vilko Novak

Szentmihályi Imre, A göcseji nép eredethagyományja. A Magyar Néprajzi Társaság könyvtára. Budapest 1958. Str. 67.

Göcsej je poleg *Őrséga* za Slovence najbolj pomembna madžarska pokrajina zaradi stikov med ljudsko kulturo obeh narodov. Göcsej leži ob vzhodni meji Prekmurja, katerega madžarski kot ob Lendavi imenujejo Madžari Hetés. Ker sta si obe pokrajini tudi kulturno sorodni, ju je n. pr. zaslužni raziskovalec Ferenc Gönczi tudi skupno obravnaval v knjigi, ki jo madžarska strokovna literatura toliko navaja: Göcsej s kapesolatosan Hetés vidékének és népének ősszevontabb ismertetése, Kaposvár 1914. — Prav zaradi tega, ker imajo Madžari v Göcseju toliko slovenskih kulturnih prvin, nas mora zanimati tudi Szentmihályijevo delo: Izročilo göcsejskega ljudstva o svojem izvoru. Etnični in kulturni značaj tega ljudstva, ki se po marsičem razlikuje od svojih sonarodnjakov, je že dolgo predmet raziskovanja raznih strokovnjakov, saj si niti o imenu pokrajine niso edini. Najbolj sprejeta razlaga je, da pomeni göcs pusto, od vode izprano ozemlje. Zaradi jezikovnih in tudi etnoloških dejstev so mnogi menili, da izvirajo od sorodnih Székelyev na Erdeljskem, z njimi vred pa od Hunov ali Avarov itd. Slovanska krajevna imena pa dokazujejo, da so ob prihodu Madžarov tu živeli Slovenci, ki so se že za časa Arpadovcev stopili z Madžari, pa tudi z obmejnimi stražarji Pečenegi in še z nekim nedoločenim turškim ljudstvom.

Ker je o izvoru in nastanku Göcsejcev toliko nasprotnih teorij, je skušal avtor rešiti to vprašanje z njihovim lastnim izročilom, ohranjenim v pripovedki o »polovskem knezu« (madž. palóc — herceg), ki naj bi bil Atilov sorodnik — na tega spominja velik hrast in 13 hunskih gomil pri neki vasi — in naj bi bil pomogel le-temu poraziti »ráce«, ki so ga napadli. Pripovedka je bila prvič objavljena 1877, pozneje pa mnogokrat posneta, toda Gönczi ji je odrekal ljudsko pristnost. Avtor je našel njene drobce, obširno preverja njeno pristnost, jo primerja s podobnim izročilom Székelyev o svojem izvoru in razčlenja izročilo pripovedke z zgodovinskim dogajanjem. Ugotavlja, da so Huni z Atilo nadomestili v pripovedki Madžare z Arpadom, Polovci kot predniki današnjih Göcsejcev (v pripovedki) so stopili na nepojasnen način namesto — Avarov, Ráci (kar pomeni pri Madžarih navadno Srbe, pa tudi južne Slovine vobče) pa na mesto — Slovanov, Slovencev. Tako bi bile potrjene v ljudskem izročilu rasne, jezikovne in kulturne sestavine Avarov in Slovencev v etničnem sestavu madžarskega ljudstva v Göcseju, kar so potrdila tudi dosedanja raziskovanja vseh prizadetih strok.

Metodično je obravnavano delo vzorno, čeprav dokazovanje o pristnosti pripovedke ni docela prepričljivo, in bo v pomoč tudi našemu preiskovanju podobnih ljudskih izročil.

Vilko Novak